12. ročník Žilina 2. – 4. 7. 2024
Otvorený softvér vo vzdelávaní, výskume a v IT riešeniach
ossconf.soit.sk
OSSConf
OSSConf 2024: 57–68

JAK JSOU STŘEDOŠKOLÁCI VYBAVENI PRO TVORBU DOKUMENTŮ?

JIŘÍ RYBIČKA (CZ) A LUCIE PACÁKOVÁ (CZ)

Abstrakt. V letech 2022 a 2023 byl proveden dotazníkový průzkum u studentů nastupujících do prvního semestru na vysoké škole. Cílem bylo zjistit, do jaké míry je potřebné se věnovat ve výuce oblasti zpracování textů. Ze získaných dat vyplývá řada dílčích skutečností, souhrnně lze však konstatovat, že ve dvou ze tří sledovaných částí je výbava středoškoláků nedostatečná.

Klíčová slova. dotazníkové šetření, sebereflexe, jazykové znalosti, typografické zásady, technika dokumentů.

HOW ARE HIGH SCHOOL STUDENTS ABLE TO CREATE DOCUMENTS?

Abstract. In 2022 and 2023, a questionnaire survey was conducted among students entering their first semester at university. The goal was to find out to what extent it is necessary to devote attention to the area of text processing in teaching. A number of partial facts is obtained from the data, but in summary it can be stated that in two of the three monitored parts, the document skill of secondary school students is insufficient.

Keywords. questionnaire survey, self-reflection, language skills, typographic rules, document technique.

1. Úvod

Otázka položená v názvu příspěvku byla motivována především diskusí o náplni výuky předmětů situovaných v počátečních fázích univerzitního vzdělávání. Smyslem je připravit studenty na studium v ostatních předmětech, kde jsou vyžadovány různé semestrální práce, a pak také v závěru studia na bakalářskou práci.

V Rámcových vzdělávacích programech pro střední školy je zakotveno, že absolvent má být schopen „prezentovat výsledky své práce s využitím pokročilých funkcí aplikačního softwaru“ a příslušné učivo obsahuje „formy dokumentů a jejich struktura, zásady grafické a typografické úpravy dokumentu, estetické zásady publikování“ [2, s. 70].

Student opouštějící střední školu by podle těchto informací měl být schopen vytvořit dokument, jež je správný po stránce jazykové, typografické i technické. Z těchto předpokladů vyplývá, že na vysoké škole je zcela zbytečné vkládat do

obsahu jakéhokoliv předmětu učivo, které již student má znát, chtěli jsme proto zjistit, zda tomu tak skutečně je.

Studenti navštěvující první semestr svých studijních programů byli osloveni dotazníkem, jehož cílem bylo nejen zjistit, do jaké míry naplňují předpoklady dávané Rámcovým vzdělávacím programem, ale také, jak sami sebe v tomto ohledu vnímají. Další poněkud okrajovější informací bylo i zjišťování některých okolností výuky související s tvorbou dokumentů na nižších stupních škol.

2. Dotazníkové šetření

2.1. Organizace

O vyplnění dotazníku byli požádání studenti v prvním semestru svého studia, a to na Provozně ekonomické fakultě Mendelovy univerzity v Brně (dále jen PEF) a na Fakultě stavební Vysokého učení technického v Brně (dále jen FAST). Průzkum byl realizován na podzim v roce 2022 a na podzim v roce 2023.

Na PEF MENDELU byl dotazník realizován v univerzitním informačním systému, který je zároveň využíván pro testování a zkoušení studentů. Pro účely zpracování dat byly výsledky testů několika transformacemi z tohoto systému soustředěny do databázových tabulek.

Na VUT FAST byl pro dotazníkové šetření využit LMS Moodle. Výsledky byly získány v poněkud jiné podobě, bylo proto potřebné opět provést několik transformací a data pak soustředit do stejných tabulek jako z MENDELU.

Volba prostředí, v němž byly dotazníky předkládány respondentům, byla motivována zejména napojením na studijní systémy obou škol. Bylo tedy možné ještě před anonymizací ověřit, zda respondent odpovídá požadovanému výběru (český nebo slovenský rodilý mluvčí, první semestr studia na VŠ) a zda je jeho dotazník možné zahrnout do dále zpracovávaných dat.

2.2. Extrakce dat z dotazníků

Data pocházejí ze tří zdrojů: u Mendelovy univerzity z Univerzitního informačního systému (formát HTML), u VUT ze systému Moodle (formát PDF a JSON). Ke zpracování byly využity skripty v jazyce Python.

Pro zpracování dat z HTML stránek byla daná stránka s vyplněným testem stažena jako textový řetězec. Na základě analýzy stránek byly nalezeny tzv. patterny – řetezce, které jedinečně určují začátek hledaného textu, ať už identifikace studenta, znění otázky či odpovědi. Získaná data byla zapsána do CSV souboru a poté uložena do databáze.

Data z JSONu byla pro zpracování přístupnější už z principu zápisu formátu JSON. Zvláštností bylo, že jedno pole obsahovalo otázku i všechny možnosti, bylo tedy potřeba tyto dvě entity oddělit a všechny možnosti uložit pro pozdější zpracování. Další pole obsahovalo možnosti vybrané studentem, které se následně

zapsaly do CSV souboru jako vybrané, zatímco ostatní (nezvolené) možnosti se musely zapsat jako neoznačené.

Nejnáročnější ke zpracování byly PDF soubory – tento formát nebyl příznivý vůči automatickému zpracování, protože každý text měl jinou strukturu a převod souboru na text byl tak nejednoznačný. Věty byly rozdílně narušeny neznámými znaky, vybrané odpovědi byly těžko identifikovatelné, a právě proto bylo zvoleno částečně ruční zpracování – odpovědi studentů byly přepsány v jednodušším formátu do samostatného souboru. Následně byly zprácovány skriptem a opět zapsány do CSV souboru a uloženy do databáze.

2.3. Konstrukce dotazníku

Základní principy dotazníku vycházejí z konstrukce použité pro výzkum finanční gramotnosti prováděného na širokém vzorku studentů v letech 2015–2020 [1]. V souhlase s uvedeným konceptem byly otázky rozčleněny do tří částí – anamnestická, sebereflexní a znalostní.

V anamnestické části bylo pro nás důležité zjistit některé prvky, s nimiž se respondent setkal ve svém dosavadním studiu. Jde o počet předmětů, v nichž bylo obsaženo téma zpracování dokumentů, dále o používanou zpětnou vazbu od učitelů, tj. zda byli respondenti upozorňování na formální nedostatky ve svých dokumentech, a o programové vybavení, s nímž dosud respondenti pracovali.

Sebereflexní část měla za cíl zjistit vlastní pohled respondenta na svou schopnost efektivně vytvářet bezchybné dokumenty. K této části pak byla jako komplement sestavena znalostní část, v níž byly otázky rozděleny na tři oblasti:

- Jazyková průprava – dvě poněkud rozsáhlejší otázky, v nichž respondenti rozhodovali o správnosti uvedených vět (frekventované jazykové chyby); dotazníky byly vytvořeny ve variantě pro češtinu a ve variantě pro slovenštinu pro respondenty přicházející ze Slovenska.
- Typografické zásady – pět otázek s nejzásadnějšími parametry sazby (písmo, odstavce, stránky).
- Technologická průprava – šest otázek reprezentujících optimální využití nejfrekventovanějších nástrojů v programu typu Word.

Na závěr dotazníku byla respondentům poskytnuta možnost se vyjádřit volným textem k jakémukoliv aspektu tohoto šetření.

3. Vybrané výsledky

Za oba dva roky dosud prováděného šetření byla získána validní data od 977 respondentů. Byly vyřazeny odpovědi, v nichž chybělo vyjádření na větší počet otázek, zahrnuty však byly testy, v nichž se mohla vyskytnout nějaká neodpovězená otázka. Proto počet odpovědí na jednotlivé otázky nemusí vždy dávat dohromady oněch 977.

Na tomto vzorku lze provést řadu analýz. Motivy výzkumu uvedené v úvodu příspěvku vedou k otázce, zda a s jakým rozsahem umístit do předmětů na vysoké škole témata zabývající se zpracováním textů.

Vybereme stručný přehled zajímavých výsledků ze znalostní části dotazníků. Jak už bylo uvedeno, jednalo se o otázky ze tří okruhů – jazykového, typografického a technického – které se podílejí na celkové schopnosti vytvářet textové dokumenty. Celkové výsledky se skládají z několika skupin respondentů, počty v jednotlivých skupinách přehledně uvádí tab. 1.

Tabulka 1. Počty respondentů v jednotlivých skupinách

	2023		2024	
Skupina	cz	sk	cz	sk
PEF	429	42	279	18
FAST	62	8	121	17

3.1. Jazykový okruh

Cílem otázek z jazykového okruhu bylo zjistit, jak jsou respondenti schopni rozpoznat jazykové (pravopisné) chyby v předložených větách. Jedna otázka byla zaměřena na jevy, které se většinou váží na použití v počítačových dokumentech, ale v ručně psaných textech mají nízký nebo nulový význam – pomlčky, uvozovky, mezerování interpunkce. Tato problematika je na nižších stupních škol vyučována pouze částečně, a to většinou v předmětech souvisejících s informatikou (ovládání softwaru pro zpracování textů), nikoliv ve výuce mateřského jazyka, kam tato problematika tematicky patří. Druhá otázka pak byla orientována na frekventované jazykové jevy podchycené ve standardní jazykové výuce, v nichž se podle zkušeností autorů příspěvku často objevují chyby.

V těchto dvou otázkách se lišily verze dotazníku pro české a slovenské respondenty. V otázce týkající se speciálních znaků a interpunkce jsme slovenskou verzi vytvořili velmi podobně jako českou, ovšem s respektováním specifik slovenského pravopisu. U druhé otázky jsme vycházeli z publikovaných informací o frekventovaných chybách [3] a navržený tvar jsme nechali prověřit rodilou mluvčí.

Tabulka 2. Úspěšnost jazykové otázky pro speciální znaky

	2023		2024	
CZ	n	p	n	p
	–	%	–	%
PEF	429	65,0	279	64,2
FAST	62	65,1	121	65,7

	2023		2024	
SK	n	p	n	p
	–	%	–	%
PEF	42	61,5	18	64,7
FAST	8	60,1	17	62,4

Oproti intuitivnímu předpokladu, že jazykové jevy ze standardní výuky budou mít větší úspěšnost než druhá skupina, jsou výsledky poměrně vyrovnané, jak ukazuje tab. 2. Výsledky slovenských respondentů nejsou ovšem z důvodu velmi malých počtů příliš použitelné.

Na obr. 1 jsou graficky souhrnně znázorněny úspěšnosti (v %) jednotlivých vět obsahujících různé speciální znaky, u nichž měli respondenti rozhodnout, zda jsou správně, nebo chybně. Graf obsahuje souhrn za oba roky. Je vidět, že úspěšnosti se příliš neliší mezi PEF a FAST.

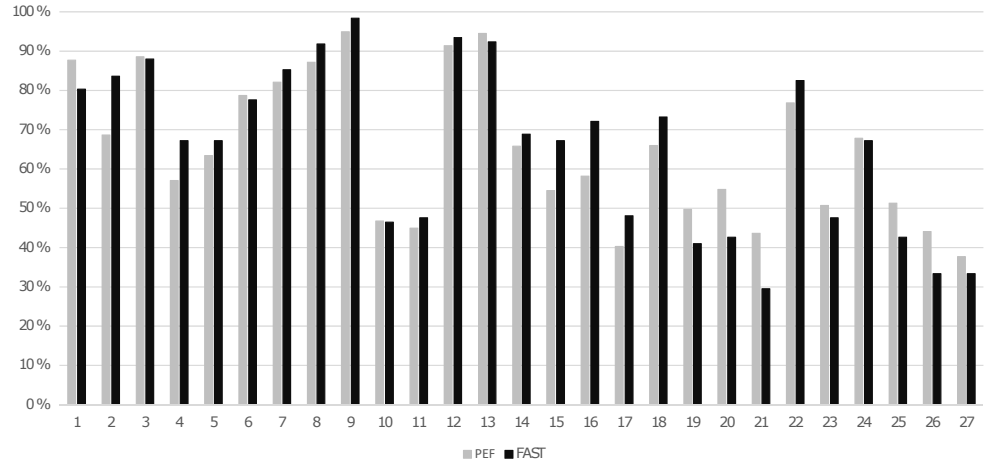

Obrázek 1. Jazyk – speciální znaky; úspěšnost (%) pro jednotlivé věty (pořadová čísla 1–27); souhrn za oba sledované roky, varianta pro české respondenty

Na PEF bylo největším problémem posouzení věty s textem „Venkovní palubkové dveře s rámem 120x40 mm prosklené nejsou na skladě.“, která byla 441 respondenty prohlášena za správnou, byť je místo znaku „krát“ použit znak „x“ a navíc není správně mezerován. Na FAST klasifikovalo tuto větu správně pouhých 33 % respondentů a zajímavé je, že zcela stejnou úspěšnost měla na FAST i tatáž věta zapsaná správně. Nejhůře pak na FAST dopadla věta „Objednali jsme 14denní zájezd, ale ještě to nemáme potvrzeno.“, u níž pouze 29,5 % respondentů označilo její správnost. Přitom chybný tvar „14-denní“ odhalilo 82,5 % respondentů, avšak druhý chybný tvar „14-ti denní“ jen 47,5 %.

Druhá jazyková otázka obsahovala 17 vět v obou jazykových variantách, u nichž měli respondenti opět rozhodnout, zda jsou správné podle pravidel pravopisu. Zde se jazykové varianty liší více, protože repertoár frekventovaných chyb je rozdílný. Uvedeme opět celkové úspěšnosti a na grafu pak rozbor úspěšností jednotlivých vět (tab. 3, obr. 2).

Na obou školách byla jako nejméně úspěšná odhalena věta „Chtěl něco podotknout – asi se mu něco nezdálo –, ale nakonec mlčel.“ (14,1 %, resp. 10,9 %).

Tabulka 3. Úspěšnost jazykové otázky pro základní pravopis

CZ	2023		2024	
	n –	p %	n –	p %
PEF	429	55,9	279	54,3
FAST	62	52,9	121	56,3

SK	2023		2024	
	n –	p %	n –	p %
PEF	42	62,0	18	65,7
FAST	8	52,2	17	60,9

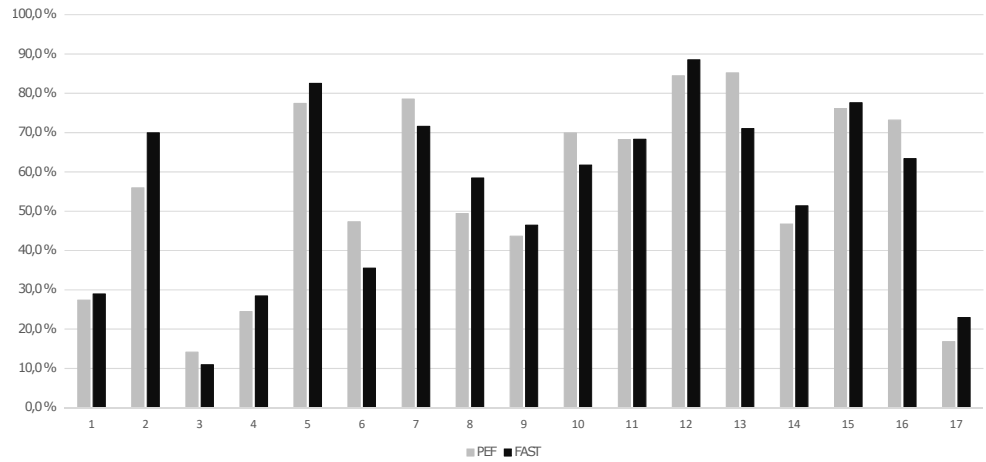

Obrázek 2. Jazyk – základní pravopis; úspěšnost (%) pro jednotlivé věty (pořadová čísla 1–17); souhrn za oba sledované roky, varianta pro české respondenty

Pravděpodobně se respondenti nechali zmást posloupností pomlčky a čárky. Druhá v pořadí byla opět shodně věta „Vyšel ze dveří, když v tom si vzpomněl na zapnuté světlo.“, kterou jako chybnou označilo pouze 16,8 %, resp. 23,0 % respondentů. Chybný výraz „v tom“ (správně má být příslovce „vtom“ = v tu chvíli, najednou) byl pravděpodobně kamenem úrazu podobně jako příslovce „namístě“ = správně, v pořádku), které v chybném tvaru „na místě“ bylo obsaženo ve větě č. 4.

3.2. Typografický okruh

U pěti otázek zabývajících se vybranými typografickými zásadami bylo zajímavé sledovat, která pravidla se dostávají do všeobecného povědomí a která jsou naopak málo známá. Zde se ukazuje poměrně přesně, co ve výuce pravděpodobně chybí. Typografická pravidla byla jednotlivými otázkami zastoupena tak, aby byla zmíněna každá z následujících oblastí: volba vhodného základního písma, typografické měrné jednotky, sazba odstavců (zde byly dvě otázky – řádkování a odstavcová zarážka) a stránková úprava. Vždy jedna z nabízených možností byla

„Nevím.“, abychom také zjistili počet respondentů, kteří přiznají, že si s tímto parametrem nevědí rady.

V tab. 4 a v grafu na obr. 3 jsou zobrazeny celkové výsledky – úspěšnosti každé z pěti otázek souhrnně za českou i slovenskou skupinu respondentů. V tabulce jsou navíc upřesněny počty odpovědí – respondenti některé otázky výjimečně vynechali.

Tabulka 4. Úspěšnost otázek z oblasti typografických pravidel

	PEF, 2023		FAST, 2023		PEF, 2024		FAST, 2024	
	n	p	n	p	n	p	n	p
	–	%	–	%	–	%	–	%
Otázka 1	471	7,9	70	10,0	297	8,4	137	19,0
Otázka 2	470	55,1	70	35,7	293	42,3	138	53,6
Otázka 3	470	12,8	70	20,0	295	8,8	138	18,8
Otázka 4	470	1,7	70	2,9	293	2,7	138	9,4
Otázka 5	468	6,4	70	5,7	295	4,1	138	7,2

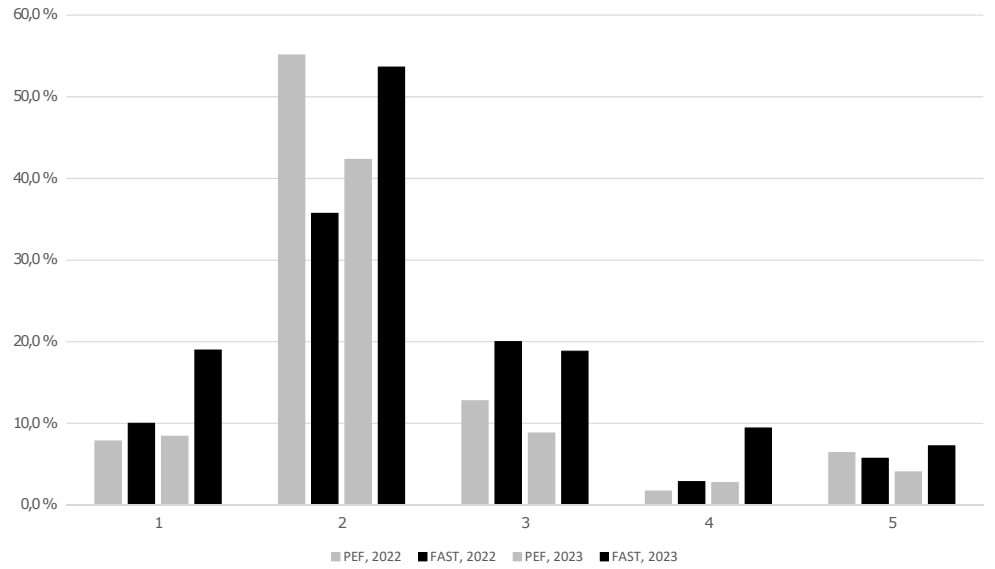

Obrázek 3. Úspěšnosti otázek z oblasti typografických pravidel; souhrn za oba roky

Nejlépe si respondenti poradili s otázkou č. 2: „V nejrůznějších pokynech pro formální úpravu dokumentů se lze dočíst: „Velikost písma 12.“ Co znamená zmíněná velikost 12?“. Z nabízených odpovědí zvolili průměrně ve 48,4 % (PEF) a 44,7 % (FAST) typografické body (za jednotlivé roky tyto výsledky mírně kolísají). Z jiných možností byla zhruba ve čtvrtině případů volena možnost „12

pixelů“ a o něco méně i „12 milimetrů“. Zhruba 10 % respondentů přiznalo odpověď „Nevím“.

U ostatních otázek jsou úspěšnosti výrazně nižší. Otázka č. 1 „Pojmem **řádkování** myslíme vzdálenost dvou po sobě jdoucích základních linek v běžném textu. Tuto vzdálenost podle typografických pravidel **nastavujeme**:“ měla souhrnnou úspěšnost za oba roky 8,1 % na PEF a 14,4 % na FAST. Zajímavý může být posun na PEF, ovšem nikoliv ve prospěch správné hodnoty. Zatímco v roce 2022 přes 30 % respondentů vybralo chybnou možnost „hodnotu 1,5“, v roce následujícím se podobný podíl přesunul k jiné chybné hodnotě „přesně 1,2“. Poměrně vysoký je podíl respondentů, kteří vybrali možnost „Nevím“ na FAST. V roce 2022 to bylo 30 %, o rok později ještě přes 23 %. Na PEF byla tato možnost vybrána v cca 16, resp. 13 procentech.

Druhý zásadní parametr odstavcové sazby, velikost odstavcové zarážky, představovala otázka č. 3. Možnost „Nevím“ zde volila čtvrtina až třetina respondentů, zhruba stejný podíl měla nesprávná možnost „vždy 1,25 cm“. K těmto dvěma velkým skupinám náleží ještě třetí s další nesprávnou volbou „5 úhozů, tj. polovina palce, přesně 1,27 cm“ v četnosti dosahující 20 %. Zbytek nepřesahující 20 % pak volil správnou možnost.

Ve čtvrté otázce měli respondenti zvolit optimální písmo pro dokument určený k tisku na papír. V každé možnosti byly nabízeny dva typy (názvy). Z více než poloviny volili respondenti PEF možnost dvou nepoužitelných písem „Times New Roman nebo Garamond“, na FAST tuto možnost volila jen zhruba čtvrtina. Dalších více než 40 % respondentů PEF volilo nesprávnou možnost „Arial nebo Calibri“, na FAST to bylo více než 60 %. Správnou možnost „Cambria nebo Constantia“ volilo mizivých několik procent (méně než 3), jen skupina na FAST v roce 2023 se poněkud vymyká s 9,4 %. Pozitivně lze hodnotit, že možnost „Comic Sans nebo Courier New“ nevolil téměř nikdo (jen 2 respondenti na PEF, 2023). V této otázce si byli respondenti velmi jisti, protože možnost „Nevím“ volila přibližně 2 %.

V poslední otázce bylo potřebné zvolit stránkové okraje. Správnou možnost respektující pozici optického středu stránky volily skupinky v četnosti od 4 do 7 procent. Nesprávnou možnost se všemi okraji 2,5 cm volilo téměř vyrovnaně cca 36 %, druhou nesprávnou možnost s okraji nahoře a dole 2,5 cm a vlevo a vpravo 2 cm dokonce kolem 51 %. Zajímavé je, že podobnou možnost, tj. nahoře a dole 1,27 cm a vlevo a vpravo od 2 do 2,5 cm, volilo přibližně stejně málo respondentů jako možnost správnou, tedy nejvýše 7 %.

3.3. Technický okruh

Otázky týkající se realizace dokumentu v konkrétním programovém vybavení byly částečně koncipovány jako doplněk k otázkám typografického okruhu. Při přípravě této části jsme stáli před obtížnou volbou, jak otázky formulovat, aby respondenti přesně pochopili, jaké konkrétní funkce máme na mysli. Po dlouhé

diskusi jsme se rozhodli, že se budeme odvolávat na služby a funkce programu Word, protože jsme se odvážili předpokládat, že se s tímto programem (a jedině s tímto) již všichni respondenti setkali a použili jej. Tento předpoklad se téměř splnil, z celkových 977 odpovědí se plných 957 vyjádřilo, že tento program již použili. Ve stejném duchu je vytvořena i česká norma ČSN 01 6910 [4], která hovoří o „funkcích textového procesoru“, ale z názvů těchto funkcí jasně vyplývá, že jde právě o program Word.

V pěti otázkách byly představeny vybrané frekventované situace a respondenti byli požádáni, aby z nabízených řešení vybrali *optimální* variantu. V šesté otázce, která se zabývala tvorbou matematického výrazu, nešlo o optimální variantu, ale o správnou konstrukci, proto sem byla doplněna možnost „Nevím“. O každé možnosti respondenti rozhodovali, zda je správná, nebo špatná. Počty odpovědí v souhrnu za všechny varianty tedy mohou být vyšší, než je celkový počet respondentů.

Úspěšnosti prvních pěti otázek ve srovnání mezi PEF a FAST ukazuje graf na obr. 4. Ve všech pěti otázkách byli studenti PEF lepší (i výrazně) než studenti FAST.

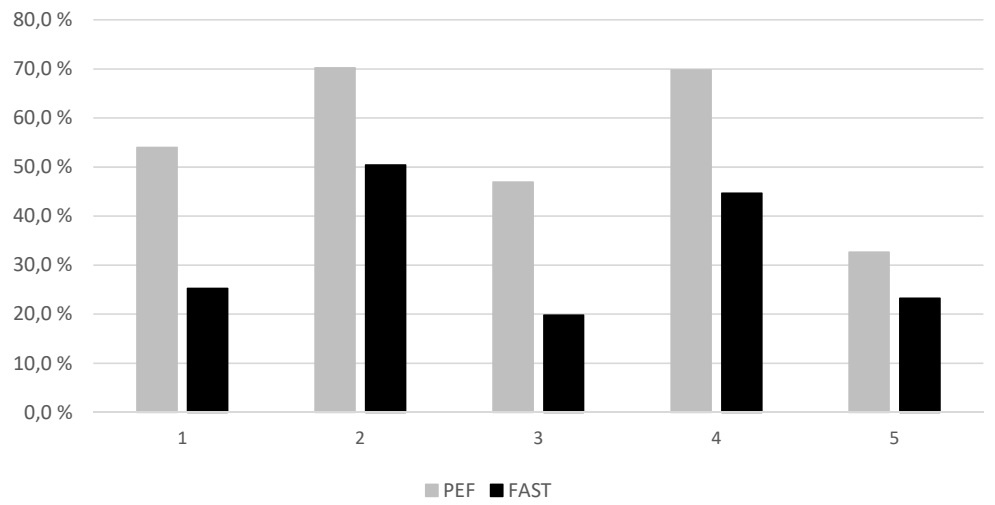

Obrázek 4. Úspěšnosti otázek z oblasti použité technologie; souhrn za oba roky

První otázka se týkala zahájení nového odstavce a jeho zarážky. Z nabízených možností pouze jedna představovala optimální postup, tj. pouhý stisk klávesy Enter, přičemž hodnota odstavcové zarážky je určena parametrem stylu. Z nesprávných možností byla nejatraktivnější varianta s klávesou Enter a následním stiskem klávesy Tab, která na začátku nového odstavce má vytvořit odstavcovou zarážku. Tu volili studenti PEF v cca 80 %, studenti FAST pak v 60–70 %.

Druhá otázka prezentovala situaci, kdy je potřebné spojit titul a jméno osoby, kdy technickým řešením je vložení nezlomitelné mezery. Tuto variantu by použilo na PEF 74,1 % (2022), resp. 66,3 % (2023) respondentů, zatímco na FAST jen 44,3 %, resp. 56,5 %. Velmi frekventovaná byla však na PEF také zcela chybná možnost vložení umělého konce řádku před titul – až 70 %. Na FAST podlehlo této chybě pouhých 30 % respondentů.

Podobnou situací, avšak ve vertikálním směru, se zabývala třetí otázka – nadpis vyskytující se na konci stránky. Masivně byla volena nesprávná možnost umístění nepodmíněného konce stránky před nadpis – na PEF přes 80 %, na FAST „jen“ 40–50 %.

Způsobem sazby běžného hladkého textu v dokumentu s výstupem na papír se zabývala čtvrtá otázka. Vedle optimální možnosti sazby do bloku se zapnutým dělením slov byla také často volena možnost sazby se zarovnáním vlevo a bez dělení slov (PEF 58 a 63 %, FAST 51 a 36 %).

Pátá otázka směřovala k použití stylů – technologicky velmi důležitý prvek efektivní úpravy dokumentů. Na PEF by tuto cestu zvolilo jen 35,7 %, resp. 29,6 %, na FAST v roce 2023 dokonce jen 5,1 %. Laická varianta s kliknutím do pásu karet nebo použitím identické klávesové zkratky byla naopak volena ve více než 70 % na PEF a kolem 50 % na FAST.

V šesté otázce zabývající se konstrukcí matematického výrazu e^{3x} bylo zjišťováno, jak se respondenti vyrovnají s faktem, že konstanta „e“ má být sázena obyčejným řezem stejně jako trojka v exponentu, zatímco proměnná x musí být matematickou kurzívou. Použitelné možnosti byly voleny na PEF v přibližně 40 %, na FAST mezi 12 a 29 %. Možnost „Nevím“ byla volena od 10 do 30 %.

3.4. Otevřená otázka

Součástí dotazníku byla i otázka, která umožňovala respondentům vyjádřit se k průběhu dotazníku či dodat nějaké připomínky k oblasti zpracování textů. Stojí za zmínku, že třetina respondentů uvedla, že považují tento dotazník za užitečný, že je inspiroval k dostudování pravopisných i typografických jevů a že typografie i pravopis jsou důležitou oblastí pro srozumitelné dorozumívání mezi lidmi. Necelých 15 % respondentů se výslovně vyjádřilo, že by v této oblasti uvítali další vzdělávání, ať už samostatné, nebo v rámci odpovídajících předmětů studijních plánů základních a středních škol, nebo právě zde na vysoké škole.

4. Diskuse

Z uvedených výsledků můžeme odvodit některé zajímavé informace. Oproti našemu předpokladu nebyl zjištěn podstatný rozdíl mezi znalostmi speciálních znaků s jejich mezerováním a dalšími jazykovými jevy. Všeobecně lze také konstatovat, že schopnosti detekovat běžné jazykové chyby nejsou špatné, i když samozřejmě i zde jsou značné rezervy.

Překvapením v opačném směru byly zjištěné znalosti typografických pravidel. Zde se objevuje značný prostor pro jejich umístění do výuky. Ukazuje se, že do všeobecného povědomí zdaleka nepronikla informace o vhodných písmech (z nabízených vhodných typů se písmo Cambria a Constantia v systému nachází již 18 let), o optimálním řádkování a dalších parametrech odstavcové sazby (stále přežívají různé zcestné a nefunkční rádoby pokyny pro úpravu různých prací, kde se neustále omílá hrubé nepochopení reality se strojopisným řádkováním 1,5 a s nepoužitelným písmem Times New Roman) a o stránkových okrajích respektujících pozici optického středu stránkové plochy. Řada těchto nesmyslů vyplývá i z chaoticky přednastavených hodnot v nejmasověji používaném amatérském a bezkoncepčním nástroji – MS Wordu.

Oblast schopností využít technologických prvků nejpoužívanějšího softwaru rovněž nevykazuje nijak oslnivé výsledky. Zejména využití stylů je na zcela nedostatečné úrovni, podobně i prvků potřebných pro téměř každý dokument – vhodnou úpravu odstavců a vazby prvků tak, aby nevznikaly běžné chyby (nezlomitelné mezery, vazba odstavců při stránkovém zlomu). Pro každou technologii použitou pro zpracování dokumentů platí, že musí splňovat implementaci dvou hlavních typografických zásad – zásady jednotnosti (významově stejné prvky mají mít identický vzhled) a zásady kontrastu (významově odlišné prvky se mají vzhledově odpovídajícím způsobem dostatečně lišit). To má být dosaženo efektivním způsobem, tedy nástroji, které automaticky při každé úpravě a změně zajistí konzistenci obou těchto zásad. Proto je použití odpovídajících stylů zcela neopominutelnou součástí technologie zpracování textů ve Wordu a podobných nástrojích, přičemž z typografického hlediska nelze akceptovat značnou část předdefinovaných stylů a je nezbytné používat styly vlastní. Lze konstatovat, že i technologickou oblast se zmíněným obsahem je vhodné zařadit do výuky, a prezentovat tak možnost efektivní práce s dokumentem.

Samotným zařazením do výuky však není problém dostatečně vyřešen. Současně s tím musí existovat dostatečně silná zpětná vazba – vytvoří-li student jakýkoliv dokument (seminární práce v libovolném předmětu, závěrečná práce), musí dostat jednoznačnou informaci od hodnotitele, zda jsou základní kritéria formální stránky splněna. Je naprosto nepřípustné, aby hodnotitelé z vlastní neznalosti ignorovali hrubé nedostatky typografické úpravy a dokonce se i za této situace vyjadřovali kladně v kritériu „Formální úprava“ u závěrečných prací.

5. Závěr

Provedené dotazníkové šetření poskytlo velké množství údajů, z nichž byly vybrány pouze některé aspekty, na jejichž základě je možné usoudit, zda a do jaké míry je vhodné umístit oblast zpracování textů do výuky v počátečních fázích vysokoškolského studia.

Ukazuje se, že zejména v oblasti typografických zásad a také v některých částech technologické implementace je tato výuka nezbytná. Následně je potřebné řešit, jakými formami a v jakém kontextu je možné dosáhnout identifikovaných cílů. Odpověď na otázku položenou v názvu příspěvku totiž lze formulovat jako „nedostatečně“.

Konstrukce dotazníků, některé výsledky, zpětná vazba od respondentů a vlastní poznatky autorů také ukazují, že tento výzkum by mohl pokračovat i v následujících letech, ale s určitými drobnějšími úpravami. Přínosem by bezpochyby mohla být aplikace dotazníku na dalších školách s možností srovnání nejen na národní, ale i na mezinárodní úrovni, jako tomu bylo i v případě zmíněného výzkumu finanční gramotnosti (Slovensko – Česko).

Reference

[1] Kozubikova, Z. (2016). Financial Literacy in Selected Groups of Students. In P. Slavíčková (Ed.), *Proceedings of the Conference: Knowledge for Market Use 2016: Our Interconnected and Divided World*, Olomouc: Societas Scientiarum Olomucensis II, pp. 222–230.

[2] MŠMT (2021). *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia, RVP G* [online]. Dostupné na `https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2021/09/001_RVP_GYM_-vyznacene_zmeny.pdf`

[3] Koníčková, J. *Najčastejšie gramatické chyby v slovenčine. Robíte ich aj vy?* [online] [vid. 20. 4. 2022] Dostupné na `https://eduworld.sk/cd/jaroslava-konickova/3606/najcastejsie-gramaticke-chyby-v-slovencine-robite-ich-aj-vy`

[4] ÚNMZ. (2014). ČSN 01 6910 – Úprava dokumentů zpracovaných textovými procesory. Praha.

Kontaktní adresy

doc. Ing. Jiří Rybička, Dr., Ústav informatiky, Provozně ekonomická fakulta, Mendelova univerzita v Brně, Česká republika,
E-mailová adresa: `rybicka@mendelu.cz`, `https://user.mendelu.cz/rybicka`

Lucie Pacáková, Ústav informatiky, Provozně ekonomická fakulta, Mendelova univerzita v Brně, Česká republika,
E-mailová adresa: `pacakovalu@email.cz`